

ПРОГРАМА
для загальноосвітніх навчальних закладів
курсу за вибором
«ЕКОНОМІКА & ФІНАНСИ»

9 клас

За загальною редакцією доктора економічних наук, професора Смовженко Т.С.
Автори: Ткаченко Н.В. – завідувач кафедри фінансів Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ), доктор економічних наук, професор
Довгань А.І. – доцент кафедри педагогіки і психології Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, кандидат географічних наук, доцент
Часнікова О.В. – доцент кафедри педагогічної майстерності Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, кандидат педагогічних наук
Рябова О.Б. – Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ), кандидат педагогічних наук
Лапішко З.Я. – доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ), кандидат економічних наук, доцент та інші.

«Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах» комісією з економіки Науково-методичної ради з питань освіти МОН України лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 29.05.2015 № 14.1/12-Г-332

Київ – 2015

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У сучасних суспільно-економічних умовах економічна грамотність дозволяє людині побачити свою фінансову перспективу, стати фінансово незалежним, управляти своїм благополуччям.

Фінансово обізнані люди ефективно планують і використовують власні ресурси, приймають відповідальні рішення у сфері особистих фінансів, вільно орієнтуються у складних послугах і продуктах, що пропонуються фінансовими установами.

Фінансова грамотність населення стимулює розвиток відповідних ринків; формує довіру до різних фінансових інституцій та державної політики, що регулює цю діяльність; обумовлює відповідальне відношення до формування бюджетів усіх рівнів та призводить до підвищення темпів економічного розвитку країни.

Розуміння основ фінансових відносин у ринковій економіці, ролі держави у сфері фінансів сприяють економічному розвитку держави. Цей процес залежить не тільки від впровадження ефективних сучасних технологій, в тому числі і в фінансовій сфері, а й від можливості їх використання громадянами країни.

Створення умов, які стимулюють учнів до підвищення рівня фінансової грамотності, соціальної адаптації є одним із завдань сучасної шкільної освіти. Для досягнення цього необхідно сформувати в учнів основи фінансових знань, що передбачають розуміння функціонування взаємопов'язаних складових фінансової системи: банківської, податкової, страхової. У поєднанні з раціональним економічним мисленням фінансова грамотність дозволяє людині бути успішною в особистому та професійному житті, гідно виконувати свої громадянські обов'язки.

Програма навчального курсу за вибором «Економіка & Фінанси» пропонується для вивчення учнями 9 класу і розрахована на один рік вивчення за двома варіантами: А – 17 годин і Б – 35 годин.

Метою курсу є підвищення рівня фінансової та економічної грамотності учнів 9 класу, ознайомлення з особливостями функціонування фінансової системи в ринкових умовах, формування раціонального способу мислення, орієнтованого на добробут.

Головними **завданнями** курсу є:

- ознайомити учнів з основними поняттями курсу, фінансовими відносинами в сучасних ринкових умовах та роллю держави у даній сфері;
- навчитися приймати раціональні економічні рішення стосовно особистих фінансових питань;
- формувати усвідомлення корисності бути грамотним споживачем фінансових послуг в сучасних умовах.

Структура курсу

Програма курсу будується за такими змістовими лініями:

Розділ I. Фінансові механізми в економіці.

Розділ II. Нова фінансова цивілізація.

Даний навчальний курс має прикладний характер. Програмою передбачено виконання практичних робіт та дослідження, що дозволять учням зрозуміти

взаємозв'язок навчального матеріалу з життєвою практикою. Це дасть можливість закріпити знання і сформувані практичні уміння, необхідні для здійснення раціональної економічної діяльності.

Навчальний курс «Економіка & Фінанси» є практично спрямованим і передбачає можливість застосування інтерактивних форм навчання у поєднанні із сучасними освітніми технологіями, а також традиційних форм і методів навчання.

Програмою передбачено ознайомлення з різноманітними поняттями економічної тематики. Важливим є адаптація навчального матеріалу до життя та інтересів кожної людини, що допоможе формуванню відповідної самооцінки учнів, утвердження їх як особистості, дасть уяву про фінансову незалежність, допоможе соціальній адаптації школярів до життєвих реалій.

**Навчальна програма
«ЕКОНОМІКА & ФІНАНСИ» 9 клас
17 (35) годин**

№ з/п	К-ть годин		Назва теми, зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	А	Б		
1.	1	2	Вступ. Економічний спосіб мислення. Стратегії прийняття фінансових рішень. Людина в економіці. Підвищення фінансової грамотності населення.	Учень/учениця: <i>розповідає</i> про фінансове планування <i>порівнює</i> стратегії прийняття фінансових рішень <i>розуміє</i> роль фінансової грамотності у житті людини
Розділ І. Фінансові механізми в економіці.				
2.	2	5	Тема 1. Банківська система. Банківська система. Центральний банк. Комерційні банки. «Порожні гроші». Безготівкові розрахунки та основні банківські операції. <i>Ділова гра.</i> «Банківський аукціон»	Учень/учениця: <i>розповідає</i> про елементи банківської систем та взаємозв'язки між ними <i>оцінює</i> переваги безготівкових розрахунків <i>розуміє</i> як управляти банківським рахунком
3.	2	4	Тема 2. Сучасна система страхування. Страхові компанії. Види страхування. Переваги та недоліки різних видів страхування. Найпоширеніші види страхування в Україні. <i>Екскурсія</i> до страхової компанії. <i>Ділова гра</i> «Обираємо вид страхової послуги».	Учень/учениця: <i>наводить</i> приклади видів страхування <i>усвідомлює</i> важливість страхування для фінансової безпеки громадян <i>порівнює</i> різні види страхування
4.	2	4	Тема 3. Біржова діяльність. Як влаштована біржа та навіщо вона потрібна. Види бірж. Фондова біржа. Цінні папери. Навчальний фільм «Як працює Чикагська біржа». Ділова гра «Операції на фондовій біржі»	Учень/учениця: <i>називає</i> види бірж <i>розповідає</i> про цінні папери <i>розуміє</i> роль бірж в економіці <i>розрізняє</i> види операцій на фондовій біржі
5.	3	5	Тема 4. Податкова система. Принципи податкової системи, їх характеристика. Податкова система України. Фінансова автономія місцевих бюджетів: кращий іноземний досвід. <i>Практична робота №1</i> «Заповнюємо податкову декларацію». <i>Дослідження</i> «Роль місцевих бюджетів в економіці вашого регіону»	Учень/учениця: <i>називає</i> принципи податкової системи <i>характеризує</i> податкову систему України <i>усвідомлює</i> значення місцевих бюджетів для добробуту громади

Розділ II. Нова фінансова цивілізація

6.	2	4	<p>Тема 5. Грошові відносини в сучасному світі. Розвиток безготівкових розрахунків та електронізація грошового обігу. Валюта. Світові гроші. Долар – головна світова валюта. Євро – єдина європейська валюта. <i>Практична робота №2 «Розраховуємо валютний курс»</i></p>	<p>Учень/учениця: <i>називає</i> особливості сучасних грошових відносин <i>розповідає</i> про головні валюти світу <i>пояснює</i>, що таке світові гроші</p>
7.	2	4	<p>Тема 6. Відомі фінансові установи світу. Чим славляться швейцарські банки. Страхові корпорації США та Великої Британії. Чим відома Токійська біржа? <i>Дослідження «Топ-10 фінансових установ світу».</i></p>	<p>Учень/учениця: <i>називає</i> найбільш відомі фінансові установи світу <i>розповідає</i> про роботу Токійської біржі та великих страхових корпорацій <i>ранжує</i> фінансові установи</p>
8.	2	4	<p>Тема 7. Сталий розвиток. Значення фінансів для економічного розвитку суспільства. Економічна складова сталого розвитку. Економія ресурсів. «Зелена» економіка. <i>Учнівська конференція «Сталий розвиток як концепція виживання людства».</i></p>	<p>Учень/учениця: <i>пояснює</i> сутність економічного розвитку <i>розуміє</i>, що таке сталий розвиток <i>усвідомлює</i> необхідність забезпечення сталого розвитку <i>наводить приклади</i> економії ресурсів</p>
16	32	Резерв 1 (3) год.		

Рекомендовані джерела

1. Аксьонова О.В. Методика викладання економіки [Текст]: навч. посіб. / О.В. Аксьонова. – К. : КНЕУ, 2006. – 708 с.
2. Банківська система [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.npblog.com.ua/index.php/ekonomika/bankivska-sistema.html>
4. Горленко Г.О. Практикум з економіки. 10-11 клас. Видання 3-є, перероб. - Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2005. - 60 с.
5. Гридчук Д. Про необхідність зрозумілих програм підвищення фінансової грамотності простих людей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrbanks.info/article/Dmitrii-Gridzhuk-o-neobhodimosti-vnjatnyhprogramm-povyshenija-finansovoi-gramotnosti-prostyh-ljudei.html>.
6. Економіка [Текст]: зб. програм з економіки. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. – 117 с.
7. Економіка: Навч. посібник для учнів 10-11 класів / З.Г.Ватаманюк, С.М.Панчишиї, П.І. Островецька ін. За ред. З.Г.Ватаманюка. - Вид.3-тє, стереотип. - К.: Либідь, 2004. 384 с.
8. Загальна економіка: Підручник для 10-11 класів загальноосвітніх закладів/ І. Ф. Радіснова та ін. За ред. І. Ф. Радіонової. - 6-те вид., доп. і перероб. - Кам'янець-Подільський Аксіома, 2011. - 396 с.
9. Інформаційний сайт Української біржі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ux.ua/ru/csearch.aspx>.
10. Кириленко Л.М. Моя економіка: Підручник для учнів 8-9-х, 10-х класів / Л.М.Кириленко, Л.П. Крупська, І.М. Пархоменко, І.С. Тимченко. – К.: А.П.Н., 2010. – 235 с.
11. Климюк І.І. Конспект лекцій з економіки для учнів старших класів. І частина: Навчальний посібник. - Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2003. -108 с.
12. Кулішов В. В. Економіка від простого до складного / В. В. Кулішов. – Львів: "Магнолія 2006", 2008. – 184 с.

13. Логінова Т. В. Фінансова незалежність: перші кроки / Т. В. Логінова. // Економіка в школах України. – 2012. – №7. – С. 80.
14. Мазур О.Є. Основи економіки. Теорія і практикум: Навчальний посібник. - К.: Лібра, 2008 - 208 с. Вулфел Ч. Енциклопедия банковского дела и финансов [Текст]: / Чарльз Дж. Вулфел., 2000. – 1037 с.
15. Нетрадиційні уроки з економіки [Текст]: Навч.-метод. посіб. / Укл. О.В. Часнікова. – Х.: Торсінг Плюс, 2008. – 128 с.
16. Основи споживчих знань [Текст] : Навч.-метод. посіб. для загальноосв. навч. закл.: 1 – 12 кл. / [Гільберг Т.Г., Довгань А.І., Капіруліна С.Л. та ін.] ; за заг. ред. Н.В. Бескової, А.С. Єрохіної, К.О. Максименко, О.В. Овчарук. – К. : Навч. книга, 2008. – 816 с.
17. Приходько Б. Стратегічні напрями підвищення рівня фінансової грамотності населення України / Б. Приходько // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 2. – С. 11-16.
18. Програма розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.finrep.kiev.ua/structure/finedu/general_ua.php.
19. Сталий розвиток суспільства: навчальний посібник / авт.: А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серета, Т. Тимочко. – 2 вид. – К.; 2011. – 392 с.
20. Економіка : практикум для учнів 10 (11) класів [Текст] : Навч.-метод. посіб. / О. В. Часнікова. – Х. : Ранок, 2008. – 62 с.